

Sırpaların Kanlı Milliyetçilik Oyunu

Yugoslavya Cumhuriyeti, ismi ile özdeşleşen lideri Josip Broz Tito'nun 1980 yılında ölümünden sonra -Sırbistan'ın ülke yönetiminde her geçen gün daha baskın bir karaktere bürünmesiyle- artan etnik çekişmeler, yaşanan ekonomik krizler ve SSCB'nin dağılması üzerine kritik bir dönemece girdi ve bütün bu gelişmeler Yugoslavya'nın dağılmasında önemli rol oynadı. Bu dağılma sürecini en zor atlatan ülke ise hiç şüphesiz Bosna-Hersek'tir. İlk başta Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını tanıyan Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM), Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bağımsızlığını referandum şartına bağlamıştı. Referandum öncesinde, 18 Kasım 1991'de Hırvatlar, Hersek-Bosna Hırvat Birliği'ni ilan etti. Bundan kısa bir süre sonra da Bosna-Hersek'te yaşayan Sırp, Ortodoksların dinî bayramı olan 9 Ocak 1992'de Bosna-Hersek Sırp Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti. Bu gelişmeler sonrasında Bosna-Hersek'te 29 Şubat-1 Mart tarihleri arasında referandum yapıldı ve Bosnalıların %64'ünün katıldığı referandumda %99,44 oranında bağımsızlık yönünde evet oyu kullanıldı. Bağımsızlığın ilan edilmesinin ardından Bosna-Hersek 7 Nisan 1992'de ABD ve diğer Batılı ülkeler tarafından tanındı ve Mayıs 1992'de BM'ye yaptığı başvuru kabul edildi. Bu tarihten sonra döneminin en büyük askerî kuvvetlerinden olan ve çoğunluğunu Sırp askerlerin oluşturduğu Yugoslavya ordusu Bosna-Hersek'e yönelik saldırılarına başladı. 100 binlerce insanın öldüğü Bosna Savaşı 14 Aralık tarihinde Dayton Antlaşması imzalanmasına kadar fiilen sürdü. Dayton Antlaşması'nın imzalanması ile birlikte Bosna-Hersek, işleme imkânsız bir sistem ile baş başa kaldı.

9 Ocak 1992...

9 Ocak tarihi özellikle son bir yıldır yeniden Bosna-Hersek ve bölgenin gündemini meşgul ediyor. Birçok kişiye göre 1995 yılına kadar süren kanlı savaşın başlamasının en büyük nedenlerinden biri Sırp Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan ettiği 9 Ocak tarihidir. Bu tarih Sırp Cumhuriyeti sınırları içerisinde "Sırp Bölgesi Günü" olarak kutlanıyordu. Bosna-Hersek Anayasa Mahkemesi, Kasım 2015'te bu günün kutlanmasının "anayasaya aykırı" olduğuna hükmetti. Bu karara rağmen Sırp bu günü kutlamaya devam edeceklerini açıkladılar ve bu günün kutlanması için de Sırp Cumhuriyeti sınırları içerisinde referanduma gitme kararı aldılar. Alınan referandum kararını görüşen Anayasa Mahkemesi bu kararın da anayasa aykırı olduğuna hükmederek referandumun yapılamayacağı yönünde karar verdi.

Anayasa Mahkemesi'nin kararına rağmen referanduma gideceklerini ısrarla belirten Sırp'lara tepkiler başta ülkedeki Boşnak ve Hırvat siyasetler olmak üzere hem STK'lardan hem eski askerî sorumlulardan hem de diğer ülkelerden geldi. Bunların arasında en dikkat çekicisi, eski Boşnak General Sefer Halilović'in Sırp Cumhuriyeti'nde referandum yapıldığı takdirde Dayton Barış Antlaşması'nın bozulacağını ve Sırp Cumhuriyeti ile aralarında yeniden bir savaşın çıkacağını iddia ettiği konuşmasıydı. Boşnak lider Bakir İzetbegović'in eski generali anladığını ve haklı olduğunu söylemesi ise bu konuşmayı daha da önemli kıldı. Bu sözlerle tepki olarak Sırbistan ve Hırvatistan liderlerinin Bosna-Hersek'te yaşayan soydaşlarını korumak için her şeyi yapacaklarını açıklamaları bölgede tansiyonu yükselten başka bir gelişme oldu.

Yapılan eleştirilerin odağında, bu referandumun "Sırp Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı" referandumunun provası olduğu ve Bosna-Hersek'i parçalanmaya götürecek bir adım olduğu görüşü bulunmaktadır. Sırp Devlet Başkanı Dodik'in 2018 yılında Sırp Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı için referanduma gideceklerini her fırsatta dile getirmesi, bu iddiaların asılsız olmadığını kanıtlar. Sırp Cumhuriyeti'nin olası bir bağımsızlık ilanı, ülkede diğer önemli azınlık olan Hırvatların da bağımsızlık talebinde bulunacakları tezini güçlendirmektedir. Böyle bir durumda ise bölgede 90'lı yıllarda yaşanan çatışmaların tekrar alevlenmesi söz konusu olabilecektir.

"Brexit" ve "Mülteciler" gibi krizlerle boğuşan AB ise bölgede böyle bir çatışmayı kesinlikle istemediğinden referandumdan birkaç gün önce, Bosna-Hersek'in tam üyelik başvurusunu kabul ettiğini açıkladı. Tam üyelik başvurusunun kabul edilmesi, Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünün korunacağına yönelik inançları güçlendirmesi yanı sıra, 1995 yılında zoraki imzalanan Dayton Antlaşması ile tıkanan Bosna-Hersek siyasetinde reformlar yapılacağı anlamına da geliyor.

Çatışma yaşanmaması dışında, başta AB ve ABD olmak üzere Batılı ülkelerin bir diğer amacı da 90'lı yıllar sonrası bölgede azalan Rus nüfuzunun bölgeye yeniden hâkim olmasını engellemektir. Bunu bilen Rusya Devlet Başkanı Putin, referandumdan iki gün önce Sırp Devlet Başkanı Dodik ile görüşüp Bosna-Hersek'te "barış" olmasını istediklerini ancak Sırp halkının da referandum yapma hakkına sahip

olduğunu söyleyerek referanduma dolaylı yoldan destek verdi.

Öte yandan Sırp'ların ana vatanları olan ve sürekli birleşerek tek devlet olmak istediklerini söyledikleri Sırbistan'dan Bosna-Hersek'teki referanduma ne destek verici ne de engelleyici bir açıklama geldi. Zira AB'ye üye olmak için uğraşan Sırbistan, böyle bir dönemde AB'nin zıddına politikalar izlemek istemiyor ama aynı zamanda kendi kamuoyundan gelebilecek milliyetçi tepkilerden de çekiniyor. Bu sebeple de "tarafsız" kalmayı seçmiş gibi görünmek istiyor.

Bölgedeki nüfuzunu arttırmak isteyen Rusya ise referanduma destek verdi. Rusya'nın Sırp'lara olan bu desteğinin altında yatan en önemli sebeplerinden birinin, Kırım'ı işgal ettikten sonra AB ile girdiği çatışmada elini güçlendirebilecek yeni kozlar araması olduğu iddia ediliyor. Rusya bu amaçla -bölge ülkelerinin AB ve NATO'ya girmelerini engellemek adına- başta Sırp'lar olmak üzere bölgede Ortodoks-Hristiyanları sürekli destekliyor.

Bütün tartışmalara rağmen 9 Ocak tarihinin "Sırp Bölgesi Günü" olarak kutlanması için referandum 25 Eylül 2016 tarihinde yapıldı. Bu referandumun yapılmaması için başta Bosna-Hersek Anayasa Mahkemesi olmak üzere ulusal ve uluslararası kurumlardan gelen tüm telkin ve uyarılar Bosna'da yaşayan Sırp'lar tarafından kulak ardı edildi. Açıklanan resmî sonuçlara göre referanduma katılanların %99,7'si "Sırp Bölgesi Günü" kutlamalarının yapılması yönünde oy verdi.

Bu referandumun yapılmasının ardında yatan gerekçelerle yapıldıktan sonraki etkilerinin neler olacağına dair farklı düşünce ve iddialar söz konusu olsa da referandumun Bosna-Hersek'te yapılan yerel seçimlerle ilişkisi olduğu konusunda görüş birliği bulunuyor. Şöyle ki, işsizliğin çok yüksek olduğu, çoğu insanın yoksulluk içinde yaşadığı, gençlerin daha iyi bir hayat için yurt dışına gittiği Sırp Cumhuriyeti'nde, Devlet Başkanı Milorad Dodik, oylarını arttırmak için eski ama maalesef Balkanlarda her zaman tutmuş milliyetçilik kozunu oynadı ve her türlü olumsuzluğa rağmen Dodik'in liderliğindeki Bağımsız Sosyal Demokratlar Birliği Partisi'nin (SNSD) oylarında artış oldu. Ancak bu referandum oyununun tek amacı yerel seçimleri kazanmak olmadığı için, etkisi de sadece oy oranındaki artışla sınırlı kalmayacaktır.